

Peter Cheeseman și teatrul „în comunitate“ de Cătălina Buzoianu

Am ajuns, împreună cu Enil Mandrie, directorul Teatrului Tineretului din Piatra Neamț, la Stoke-On-Trent, într-o dimineață de noiembrie, destul de dezamăgiți de câteva spectacole londoneze și, mai ales, de absența unei strălucite personalități regizorale. Poate că făcusem greșea să ne imaginăm că teatrul britanic nu cunoaște decît un singur etalon — Peter Brook...

John Dexter ne încântase cu *Mizantropul*, dar ne uimise (în sensul rău al cuvîntului) cu *Phedra Britanică*; Peter Hall ne dovedise că, dacă pămîntul nu este al oamenilor, ea în piesa lui Pinter, scena rămîne imperiul sacrosanct al actorilor, atunci cînd aceștia se numesc Ralph Richardsou și John Gielgud; Lindsay Anderson ne obligase, pur și simplu, să ne întrebăm dacă marile filme pentru care îl admiram erau ale lui, căci producția boulevardieră cu evoluție absurdă, *What the Butler Saw?*, părea destul de amuzantă pentru câteva cucoane (provinciale, probabil) care chicoteau, ea pe orice meridian, la numeroasele travestiri și schimbări de identitate ale personajelor (travestiri ce includeau, desigur, și costumele primilor noștri strămoși...).

Mai văzusem, și purtasem — chiar — discuții cu regizoarea unui spectacol de copii la Teatrul „Unicorn”, spectacol care ne-a trezit nostalgia minunatului nostru „Tăndărică”, și ne-a obligat să-i compătimim pe frumoșii copii britanici, lipsiți de șansa colegilor lor bucureșteni.

Așa încît, dimineața, la Stoke-On-Trent — un orașel muncitoresc, cu căsuțe de cărămidă, identice, aliniate, și cu lemnăria vopsită în alb — cînd am fost introduși într-o sală „en rond”, unde se monta, iarăși, o piesă pentru copii (din nou ursuleți îmbrăcați în costume de blană sintetică și un decor cu frunzulițe de pînză vopsită), nu ni s-a părut nimic ieșit din comun. Am ascultat, politicoși, explicațiile asistentului

Sus: Peter Cheeseman (dreapta), o personalitate importantă a teatrului britanic contemporan.

Jos: Teatrul din Stoke-On-Trent participă intens la problemele orașului. Înregistrarea mărturiei lui Frank Bayley (mijloc).

administrativ, am vizitat teatrul, am fost întrebați dacă vrem să mergem într-o deplasare la un azil de bătrîni, eram obosiți, am spus, tot politicoși, nu (ce greșală uriașă, încă una, aveam să recunoaștem mai tîrziu), am fost îndrumați spre hotel, urmînd să-l întîlnim înainte de spectacolul de seară pe director, Peter Cheeseman, un nume care nouă nu ne spunea nimic.

Înainte de plecare, am întrebat, indulgenți, dacă decorul din arenă e destinat piesei pentru copii. „Nu, e decorul de seară”, ni s-a spus. Scara se juca *Mult zgomot pentru*

nimic. Deci, alt timp pierdut, am oftat. Ne-am resemnat, și seara am venit eu aceeași lipsă de entuziasm. Am fost introduși într-un fel de sală de recuzită sau magazie, cu ziare multe. Nu ne-am mirat. Directorii de teatru din Anglia au birouri mult mai modeste decât colegii lor români. Am așteptat puțin, directorul întârziea într-un mod total nebritanic, apoi a apărut un omuleț bărbos, agitat, îmbrăcat ca un muncitor care iese din schimb, cu pantalonii burlane și o haină de viut, în mină cu un sac de rufe murdare. S-a scuzat stingherit, și l-a rugat pe asistent să le ducă el la spălătorie. Apoi și-a oferit serviciile. Ce voiam să știm? Nu prea știam ce voiam; s-au pus întrebările de rigoare, iar omulețul acela neastîmpărat s-a scuzat că n-are timp, venise prea târziu, și „o să vorbim după spectacol“...

★

Am fost conduși în sală: „vai, același decor“, am oftat eu (așa ești tu, prea estești și în spectacolele tale“, mi-a aruncat peste umăr colegul meu Mandric). Sala era însă arhipliuă și publicul, cu puține excepții, era extrem de tânăr. Fete frumoase, proaspete, ca desdemonele renascentiste, băieți înalți și blonzi, deloc extravagnanți. Spectacolul a început. Costumele erau decente, sugerau epoca: decorul rămânea un ghimpe; trupa era destul de tinărară, destul de bună, băieții mai răsăriți decât fetele, care rămăneau provinciale și anoste... Până când... pe nesimțite, s-a produs un miracol.

O fascinantă Beatrice — Caroline Harrington — și un strălucit Benedik — Christopher Martin. Cel mai modern, cel mai inteligent cuplu pe care l-am văzut vreodată în teatru sau în film. Dialogul lor științier era un joc sublim al spiritului. Totul se estompa, vibra, căpăta o clipă contur ferm, apoi vraja aceea unică a marelui spectacol cuprindea actorii, sala, publicul, care reacționa ca la un meci important sau ca la un concert de muzică pop (condiție atât de invidiată în teatru). Totul se sublima într-un act artistic de o rară franchețe, de o incredibilă puritate.

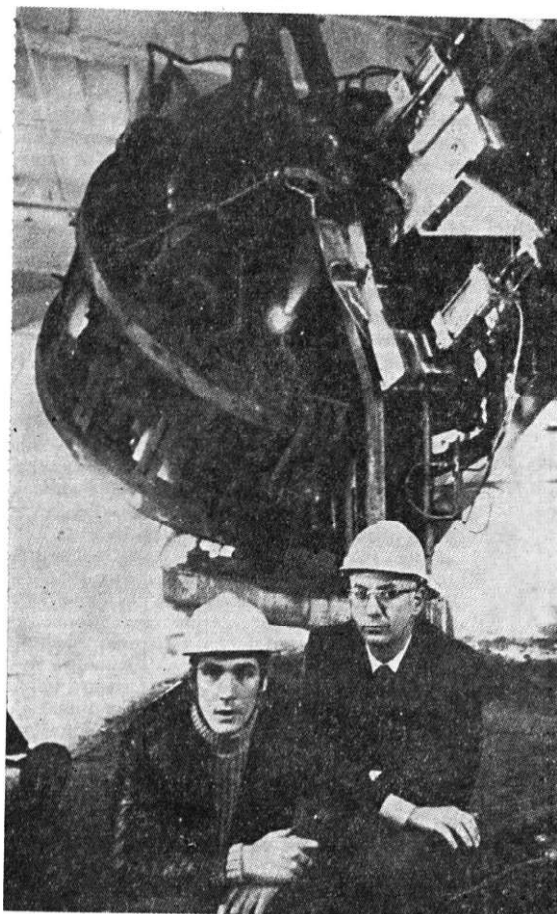
La sfârșit, pluteam ca după un concert de Mozart. Frunzulițele nu mai conțau, imperfecțiunile se șterseseră, o mare bucurie ne inundase, ne simțeam și noi mai buni, mai fericiți, mai liberi. Ce regizor! Dar ce regizor? Doar nu ne arătase ceva „anume“, nu văzusem acolo vreo idee complicată, nici nu țineam minte altceva decât plăcerea jocului, dialogul scăpărător, protagoniștii, textul... Se juca, așa ea la colț de stradă... Asta e! Evrika! am strigat noi. Spectacolul acesta se poate juca oriunde, pe stradă, într-o hală, într-o piață, cu orice costume. Important era gândul! Textul lui Shakespeare suna ca o piesă de azi, pentru că era spus pentru oamenii de azi, pentru tinerii aceia atât de rezervați la început și atât de entuziaști mai apoi...

Cheeseman ne aștepta: „Să mergem la o cafeana“. „Ce beți?“ „Vodcă“, am zis noi, pentru că ne-am imaginat că altceva e mai scump (de fapt, era taman pe dos), iar Cheeseman nu părea și nici nu era un „boss“. Am intrat într-un mic local, la masă era Caroline, o actriță cam cum ar trebui să fie o Greta Garbo de azi. Înaltă, blondă, colțuroasă, cu ochi albaștri, metalici, îmbrăcată cu o manta militară. Cu excepția Dianci Kigg, n-am întâlnit o actriță dotată cu un asemenea farmec... cum să-i spun... inteligent. („E frumoasă urita asta“, remarcase Mandric în timpul spectacolului.)

Așa l-am cunoscut pe Peter Cheeseman, care nu ne-a vorbit despre el, nici despre teatrul comunitar creat de el, ci ne întreba despre teatrul românesc și ne-a ascultat povestindu-i despre folclorul nostru.

În local am stat puțin, Caroline se grăbea. A doua zi de dimineață trebuia să fie

Documentare la oțelăria Shelton pentru
musicalul-proces Fight for Shelton Bar

lu amână, actorii pregăteau împreună cu minierii amatori un spectacol comun, iar minierii refuzau să participe dacă actorii nu cunoșteau „în profunzime” condițiile lor de muncă.

★

Apoi, Cheeseman ne-a condus la teatru, și în timpul acesta ne-a povestit și el câte ceva despre teoria și practica „teatrului în comunitate”. Frazele debitate de dimineață, conștiincios, de către asistent, fraze care ne intraseră pe o ureche și ne ieșiseră pe alta, căpătau acum un sens. Cheeseman ne povestea un spectacol-document, conceput sub formă de musical, despre lagărele de concentrare ale celui de-al doilea război mondial. Documentele erau autentice, oferite de un cetățean al orașului — „Priviți”, ne spuse Cheeseman mândru, ridicând o perdea, „este vecinul nostru, merita să facem ceva pentru el”.

Spectacolul se numea *Miinile sus! Pentru noi, războiul s-a sfârșit!* Din povestirile vecinului, din documente autentice: foi-matricole ale eroului, pe nume Frank Bayley, și ale altor foști prizonieri, fotografii, cărți poștale, hărți ale ținuturilor străbătute (căci eroii evadau dintr-un lagăr italian din Africa și străbăteau Europa ocupată de naziști pînă în Elveția, pentru a putea fi repatriați), Peter Cheeseman a organizat un material și, cu ajutorul unor autori inspirați din interviurile înregistrate pe bandă de magnetofon și din documente, a creat songurile de factură brechtiană (pe muzica aranjată și dirijată de Jeff Parton). Spectacolul debuta cu declarația de război a Marii Britanii și continua cu coruri ale soldaților, cu scrisori ale lui Frank Bayley, cu relatări și coruri despre condițiile din deșert (căci luptele se dădeau în nordul Africii, între Tripoli și Alexandria), cu „Balada retragerii organizate” și „Captura” (avînd drept surse documente ale generalului Rommel), coruri ale prizonierilor din lagărul african, parodii, cu amănunte ale transferului unor prizonieri, printre care și al eroului, într-un lagăr italian din Lombardia, cu debarcarea aliaților în Italia, cu evadarea prizonierilor și întoarcerea în țară.

Peter Cheeseman ne-a dus apoi cu autobuzul hîrbuit al teatrului, care buruia ca o grămadă de fiare vechi, pînă la hotel. Pe drum, ne-a povestit despre un proces al ofțarilor din localitate cu compania Shelton, care voia să închidă oțelăria. Teatrul a jucat un spectacol-musical pe această temă, spectacol care a ajutat ca opinia publică să determine cîștigul de cauză al muncitorilor. „Priviți” ne spunea Cheeseman mândru, trecînd prin fața oțelăriei care-și inela fumurile galbene ca într-un decor din *Deșertul roșu* de Antonioni, „cînd văd fumul ieșind din aceste coșuri, știu că și datorită mie se întîmplă asta”. Spectacolul se numea *Fight for Shelton Bar* și explica într-un prolog (song de deschidere) ideea de comunitate

muncitorească și de teatru angajat acestei comunități. Muzica era compusă de Polly Warren. Într-un stil direct, antrenant, actorii atrăgeau publicul (interesat, dealtfel, în problemă), lămurindu-l asupra situației tragice a întregului comitat, în cazul în care atîția oameni ar rămîne fără slujbă.

★

Ne-am despărțit de Cheeseman cu regretul de a fi stat numai o zi la Stoke-On-Trent. Am fi dat bucuroși cîteva zile din Londra zgomotoasă și pestriță pentru orașelul acesta, care reprezenta mult mai mult pentru noi adevărata Anglie.

★

Acasă am citit materialul documentar oferit de asistent. Așa am aflat că Peter Cheeseman, care conduce teatrul din 1962, este una dintre cele mai importante personalități ale teatrului contemporan britanic, unul din primii zece regizori mari ai Angliei, citat adesea în studii de specialitate și publicînd, el însuși, în numeroase ziare și reviste. Concepția sa de teatru implicat în viața cetății, participînd la toate evenimentele sociale sau morale demne de interes, include în repertoriu piese clasice, moderne, un teatru special pentru copii și *musicalul-documentar* devenit celebru.

Spectacolele-manifest al Teatrului *Victoria Stoke-On-Trent* vibrează intens la necazurile și bucuriile cetățenilor orașului, obligă la o atitudine fermă, curajoasă, în diferitele situații pe care le transfigurează prin actul artistic. Actorii joacă nu numai în sala teatrului, ci și în școli, spitale, aziluri de bătrîni, cluburi de tineret, festivaluri ale comunității, biserici, societăți dramatice de amatori etc.

Teatrul inițiază un soi de colocvii-conferințe, în care actorii joacă spectacole improvizate pe probleme tehnice ale teatrului, dar și de istorie și politică. Demonstrațiile membrilor companiei mai cuprind desene „pe loc”, costume improvizate, jocuri teatrale, emisiuni video pentru cei care au televizoare portabile.

„Pentru mine”, scrie Cheeseman, „există o singură muncă teatrală. O permanentă efervescență într-o comunitate unită. Nu are importanță unde, importanță este atitudinea teatrului față de locul pe care-l slujește. Nu e nevoie decît de o comunitate suficient de mare pentru a suporta o mică companie permanentă, care să-i ofere trei spectacole pe săptămînă”.

Frumoasă, modestă, concisă definiție pentru a exprima însăși esența actului teatral angajat.